Oslo kommune
Bymiljøetaten

TURKART OSLO SØR

Av kjærlighet TIL OSLO!

Dette kartet er ett av fire turkart Bymiljøetaten har laget for å inspirere folk til å ta i bruk byens turveier og bli bedre kjent med Oslo. De fleste kjenner til turveiene i Marka, men visste du at det også fins et stort turveinett i byen?

Den mest kjente turveien går langs Akerselva, men det fins over 200 km turveier i Oslo, fra Lysakerelva i vest til Vestli i øst. Turveiene ligger ikke langt fra boligområdene og bringer deg gjennom byen vår i grønne omgivelser. Dette turkartet viser turveiene og forteller om severdigheter langs dem.

I arbeidet med å lage turkartene har vi oppdaget utrolig mye fint om Oslo. Vi har lett høyt og lavt etter fine severdigheter langs turveiene, særlig historiske severdigheter. Noen av dem er kjente, andre mer ukjente, men til sammen utgjør de Oslo, byen i hjertet vårt.

Ta bilde av din turvei i Oslo og del på instagram

Det kan være favoritt-turveien som du alltid går tur langs, eller en ny turvei du aldri har prøvd før. Ta bilde av turveien. Skriv hvor turveien er og del på instagram med taggen #turveioslo

Turveiene er delt inn i navn fra A til E. Du kan for eksempel følge turvei D6 fra Årvoll til Grorud eller turvei A1 langs Lysakerelva. Turveiene er enten asfalterte, gruslagte eller en sti. Noen steder stopper turveien, og for å komme videre må du fortsette på fortau eller annen asfaltert vei. Turveisklt vil hjelpe deg til å finne fram.

#turveioslo

Ansvarlig: Trude H. Olsen. **Skribenter:** Frøydis Eriksen, Lars Tore Flåten, Leif Gjerland og Hanne Østhus. **Kart:** Plan- og bygningsetaten. **Design:** net Oslo reklamebyrå. **Trykk:** Spectra Offset **Forsidefoto:** Trude H. Olsen. Der ikke annet er nevnt, er bildet tatt av Bymiljøetaten. 3. opplag, april 2014 © Oslo kommune, Bymiljøetaten.

1 C2 Alunverket, Ekebergs gamle industri

I 1737 ble det anlagt et alunverk mellom Grønlia og Alnas utløp. Alunskiferen ble først brent på bål i flere dager. Ved å helle vann over fikk man et stoff som kunne brukes til garving og farging av tøy, og til å stoppe blødninger. Med unntak av noen år var verket i drift fram til 1815. Alunverket ble ett av Christianias største industrielle foretak. En skole for arbeidernes barn ble opprettet i 1806, Norges første såkalte verksskole. I dag skjuler bolig- og industribygg det meste av det som var Norges eneste alunverk.

2 B2 Skrik i Ekebergåsen

«Over den blåsvarte fjord og by lå blod og ildtunger», skrev Edvard Munch om synet som møtte ham da han spaserte på Ekeberg en kveld i 1881. Og videre: «(...) jeg folte at det gik et stort uendelig skrig gjennem naturen.» Synet og angstfølelsen som fulgte, inspirerte ham til å male «Skrik». Utsiktspunktet ligger like vest for der stien Geitespranget møter Kunstnerstien.

3 B2 Ekebergrestauranten og «Den nye tid»

Ekebergrestauranten er den eldste bevarte funksjonalistiske bygningen i Norge, bygd i 1927–29. Oslo er så rik på funksibygninger at den kalles «Nordens funksiby». Viktige eksempler er nettopp Ekebergrestauranten, Klingenberg kino og Ingierstrand bad, som alle er vernet. Funksjonalismen skulle benytte nye teknikker og materialer som glass, stål og betong. Typisk for funkisstilen var rene geometriske former uten særlig pynt og detaljer. Husets ytre form skulle gjenspeile byggets bruk og funksjon. Arkitekt Lars Backers motto for den nye restauranten var da også «Den nye tid». Kontrasten til Sjømannsskolen på den andre siden av Kongsveien er stor, selv om den bare er tolv år eldre. Under krigen okkuperte tyskerne Ekebergrestauranten, og driften ble innstilt. I en periode var restauranten dansested og gikk under navnet «Åreknuten». Kallenavnet skyldtes at klientellet var av det godt voksne slaget. Restauranten ble nedlagt i 1997 og forfalt inntil den ble gjenåpnet i 2005.

4 B2 Steinaldermennesker på Ekeberg

Ved Sjømannsskolen fins spor fra steinalderen i form av helleristninger. Disse ble lagd for cirka 6000 år siden av mennesker som levde av jakt og fiske. Havet sto da femti meter høyere enn i dag. Det er uklart hvorfor disse menneskene risset i fjell. Kanskje har helleristningene hatt en religiøs funksjon. De 13 helleristningene viser hovedsakelig dyr som elg eller hjort, men det fins også et menneske og en fugl her. Dette er Oslos eldste helleristningsfelt. Helleristningene er fredet og ligger ved parkeringsplassen, der Karlsborgveien tar av fra Kongsveien.

5 B2 Utsikten med «de tusen Blus fra Byen»

Fra Utsikten kan du skue utover fjorden og de mange øyene som omkranser byen. Hit har oslofolk lenge valfartet for å nyte synet av Oslo, og slik beskrives utsikten i *AkersPosten* fra 1911: «Vistnok er Udsigten fra Holmenkollen og Frognersæteren meget berømt, og det fortjener den helt. (...) Paa Ekeberg derimod er man paa engang hoit tilværs og saa nær ind paa Byen og Fjorden og Øerne, at alt ligger greit og klart for en. Derved bliver Skjønhedsnydelsen saa meget mer inderlig og intim. Og til det ovrige smukke, man kan se fra Ekeberg, kommer nu om Høstkvelderne de tusen Blus fra Byen.»

6 B3 Ekebergskråningen, naturreservat i byen

Hvor mange hovedsteder har et naturreservat så nær sentrum? Verneområdet i Ekebergskråningen har et svært stort mangfold av busker og trær, og hele 144 ulike plantetyper er funnet her, blant annet den sjeldne og storslåtte planten dragehode. Skråningen er også en unik geologisk historiebok. Ved siden av hverandre ligger bergarter med én milliard år i aldersforskjell.

7 C3 Ekebergbanens bratte bakker

Da Ekebergbanen åpnet i 1917, omtalte Nordstrand Vel dette som «et overmaade betydningsfuldt skridt i (...) Nordstrands utvikling». Og resultatet var da også en sterk økning i villautbyggingen på Bekkelaget og Nordstrand. Ekebergbanen førte i tillegg til at mye av forretningsvirksomheten i området ble flyttet nordover fra jernbanestasjonene til de nye sentrene Sæter og Holtet. I begynnelsen gikk Ekebergbanen fra Gamlebyen til Sæter. Dette var ikke et enkelt område å bygge bane i: Den bratte stigningen opp bakkene til Ekeberg gjorde at driftsspenningen på linja måtte være dobbelt så høy som i resten av byen. I 1941 ble banen forlenget til Ljabru.

8 B2 Kirkegård med utsikt

Svenskesletta på Ekeberg har navn etter kamper mot svenske tropper i 1567. Under andre verdenskrig anla tyskerne en krigskirkegård i skråningen av sletta. Stedet ble valgt på grunn av den vakre beliggenheten. Anlegget var enormt. Her var det terrasser bundet sammen av trapper, og på toppen sto et æresmonument innviet av Reichskommissar Terboven. Både tyske soldater og norske frontkjempere ble gravlagt på kirkegården. Rester etter terrassene og trappene fins fortsatt, men de gravlagte ble flyttet til Alfaset i 1952.

9 C2 Arctanderbyen, landets første hageby

Borgermester Sophus Arctander utlyste i 1907 en arkitektkonkurranse hvor målet var å skape den ideelle arbeiderboligen. Resultatet var landets første hageby, i Svingen 12–42 og Egnehjemveien 1–44. Her skulle arbeiderne slippe trange leiligheter og få egne hjem, slik adressen lover. Man mente også at en arbeider med hus og hage ikke ble revolusjonær. I hagebyen flyttet arbeidere og funksjonærer fra Kværner Brug inn i tomannsboliger med egne hageflekker.

10 C2 Ekebergsletta, fysisk fostring framfor flyplass

Det var ingen selvfølge at Ekebergsletta skulle bli friareal for allmennheten. Etter at kommunen kjøpte Ekebergskråningen i 1889 for at byens befolkning skulle «nyde frisk Luft og Adspredelse», ble sletta foreslått brukt som både hageby og flyplass. I 1946 bestemte kommunen endelig at stedet skulle tilrettelegges for fysisk aktivitet. Området tilhørte opprinnelig Ekeberg gård, og det var litt av en jobb å få den tidligere skog- og jordbruksmarka omgjort til idrettsområde. Jorda måtte dreneres, trær felles og stubber fjernes. Da sletta åpnet i 1948, hadde byen fått ei grønn storstue! Fra 1972 har Norway Cup vært holdt her.

10b

Ekeberg gård, som ligger på Ekeberg Camping, er ett av få stamhus i Norge. Et stamhus er et gods som udelt skal arves av eldste sønn. Gården fra 1770–78 er blitt restaurert. Det er ingen enkel sak å restaurere gamle bygg – under restaureringen ble huset demontert og sendt til et lafteverksted i Nord-Trøndelag før det kom tilbake til Ekeberg på samme måte – stykkevis og delt.

11 C3 Den kloke kona på Ekeberg

Litt nord for sommerhusene (se severdighet 12) lå husmannsplassen Ekeberglien, som det ikke er noe igjen av. På midten av 1800-tallet bodde Anne Brannfjell her, byens mest ettertraktede kloke kone. Folk fra hele Østlandet kom til henne for å få råd. «Signekjerringens dronning» har hun blitt kalt, og mange hadde mer tiltro til den tidligere tjenestejenta Anne enn til datidens leger. Ved hjelp av magiske ritualer, urter og ulike råd skulle hun kurere sykdommer. Rådene kunne også være av mer rasjonell art: Mot den alvorlige D-vitaminmangelen kalt svekk eller engelsk syke, foreskrev hun blant annet frisk luft, sol og næringsrik mat.

12 D3 Sommerhusene for tuberkuløse

Tuberkulose var lenge vår farligste sykdom og ble kalt «den hvite pesten». For å unngå smitte kunne tuberkulose bli isolert – de måtte ikke dele seng og bestikk eller kasse andre – og de måtte være forsiktige med å spytte. Ved Brannfjell ble det bygd 19 små hytter som skulle brukes som sommerhus for de tuberkulose. De første hyttene sto ferdig i 1918–19. Lys, luft og hvile ble ansett som viktig i behandlingen deres. 18 av hyttene står fortsatt og eies i dag av kommunen. Hyttene ligger mot skogholtet i det sørøstlige hjørnet av Ekebergsletta.

13 B3 Kongshavn – piker, vin og vann

Havneområdet ved Kongshavn har en lang historie som bad og forlystelsessted. Navnet skal stamme fra den gang Christian 2. sokte skjul her da han skulle beleire Akershus festning i 1531. På slutten av 1700-tallet var Kongshavn kjent for sitt gode kildevann, og en av datidens få offentlige debatter dreide seg om hvorvidt vannet fra Kongshavn kunne brukes som legemiddel eller ikke. Ellers var det både mulig å bade og besøke vertshus på stedet. I 1830-årene ble vertshuset bygd om til bad og forlystelsessted med musikk, fyrverkeri og etter hvert revy. Nærheten til jernbanen ble et problem: Hver gang toget passerte, måtte forestillingen stoppe fordi ingen hørte hva skuespillerne sa.

14 B4 Tre bruer – og Ormøyas forføreriske utsikt

En vakker verneverdig jernbru fra 1922, Ormsundbrua, tar deg til to øyer som lenge lå utenfor allfarvei: Ormøya og Malmøya. På 1800-tallet ble det populært å skaffe seg fritidsbolig på osloøyene, og Ormøya var ikke noe unntak. De første sommerhusene ble satt opp her i 1862. Camilla Collet var en av sommergjestene. Hun ble så betatt av utsikten herfra at hun erklærte at selv ikke Napoli eller Sorrento kunne måle seg med Ormøya. På denne tiden måtte beboere og gjester ta ferge til og fra byen. I cirka 50 år fraktet ferga «Ceres» folk mellom Ormøya og Kongshavn bad. Lettere ble det i 1870-årene, da Ormøya fikk sin første bru. Malmøya derimot, måtte vente helt til 1965 før den fikk bruforbindelse med Ormøya og dermed fastlandet. Ulvøya fikk sin bru allerede i 1928.

15 B5 Malmøyas sjeldne skog

Store deler av Malmøya er vernet på grunn av sin geologi, vegetasjon og betydning for sjøfugler. Det fins mange typer skoger, og på Malmøya finner du en av de fineste kalkfuruskogene i indre Oslofjord. Kalkfuruskoger har et rikt planteliv med mange sjeldne arter, og øya har også svært mange spesielle sopparter. I Solvikbukta finner du dessuten Oslos eneste kombinerte bade- og campingplass tilrettelagt for bevegelseshemmede.

16 C5 Landlig idyll langs Mosseveien

I nærheten av Mosseveien ligger flere staselige villaer fra andre halvdel av 1800-tallet, mange av dem bygd i sveitserstil. Det var på denne tiden bylolk begynte å bosette seg på Bekkelaget, Nordstrand og Ljan. Det var først og fremst jernbanen som gjorde dette mulig. Nå kunne folk bo fast her og ta toget til arbeid i Kristiania. Mens byen var forurenset og tettbygd, kunne folk finne ro, skjønnhet og sunnhet «på landet». Troen på den landlige idyll gjenspeilte seg i navnene eierne ga sine nye hus. Det var blant annet Solheim, Solvangen, Fagerhøi, Birkeli, Bellevue og Rolighed. Husnavn som Breidablik og Jotunheim viser et annet tidstypisk trekk; datidens svermeri for det nasjonale og norrøne.

17 C6 Sømmelig badeliv på Nordstrand bad

Der Nordstrand bad i dag ligger, var det tidligere et stort badeanlegg. Badet ble bygd med pengehjelp fra Christiania Bryggeri, som fikk selge sine produkter i badets restaurant. Badet fikk etter hvert festlokale, kjøglebane, rutsjebane og en stor konsertsal. I tråd med datidens sømmelighetskrav hadde herrene og damene hvert sitt badehus med omkledningsrom. Damene ble vernet mot innsyn fra nysgjerrige menn av et plankegjerde og en seilduk som gikk ut i vannet. I en historie fra 1901 fortelles det om en ung mann som dukket opp på feil side av seilduken og skapte de reneste opptøyer blant damene, som spratt opp av vannet og inn i omkledningsrommet. Politiet ble tilkalt og kjørte i båt etter svømmeren, som ble ilagt en klekkelig bot på 25 kroner. I 1929 ble det innført fellesbading på en liten del av badet, noe som ble svært populært.

18 C7 Katten, fra husmannsplass til badeplass

Husmannsvesenet var særlig utbredt på 1800-tallet, da stor befolkningsvekst gjorde det vanskelig å rydde nye gårder som var store nok til å brødfe en hel familie. I stedet måtte husmannen nøye seg med en plass på leid jord. Langs Mosseveien var Katten og Fiskevollen tidligere husmannsplasser, begge under Store Ljan gård. Huset Katten-folket bodde i, ble fraktet på en flåte over fjorden fra Nesodden på begynnelsen av 1800-tallet. Menneskene her levde hovedsakelig av fiske, slik de fleste brukerne av husmannsplasser langs fjorden gjorde. Men tiden løp fra husmannsvesenet. Aker og Oslo kommune kjøpte husmannsplassen og gjorde den om til offentlig badeplass i 1931, noe den fremdeles er.

19 C7 Bunnefjorden, vannveien til byen

Bunnefjorden er fjordarmen mellom Oslo, Nesodden og Oppegård. Fjorden ble lenge brukt som transportvei til byen, særlig om vinteren. Selv etter byggingen av landets mest moderne vei, Ljabrochausseen (deler av dagens Mossevei), på midten av 1800-tallet, var det ofte enklere å frakte varer på den frosne fjorden enn på en vei med dårlig sledeføre. Etter at fjorden frøs til, merket man veien sørover med busker. Fra vinteren 1848/49 ble det ansatt oppsynsmenn som skulle holde øye med isen og merkingen. Fjorden ble ikke bare brukt til transport. Da svenskekongen Karl 12. i 1716 rykket fram mot byen, kom han vannveien over Bunnefjorden. Og i 1912 ble Norges første billop avholdt her. Løpet gikk mellom Ulvøya og Ljanskollen, og 10 000 skuelystne møtte fram for å se bilene suse av gårde i 60–70 kilometer i timen.

20 C9 Ljanskollen leir

Sommeren 1944 begynte den tyske okkupasjonsmakten arbeidet med å bygge et tankanlegg for olje og bensin ved Ljanskollen. Arbeidskraften var hovedsakelig fanger, og høsten 1944 anla tyskerne en fangeleir for disse ved Fiskevollen. På det meste bodde det 250 mann her om gangen, og til sammen var mellom 500 og 600 fanger innom leiren. Dette var norske politiske fanger, og leiren var underlagt Grini. Sammenlignet med andre fangeleire skal ikke leiren ha vært spesielt ille. Fangene fikk en del mat utenfra og hadde noe kontakt med omverdenen. Men arbeide måtte de, helt fram til 7. mai 1945. Etter krigen ble nazister og «tyskerjenter» internert her.

21 C9 Ljanskollen, turvei for alle

En av Oslos fineste turveier finner du på Ljanskollen ved Hvervenbukta. Her er det bygd en 2 kilometer lang turvei som i stor grad er universelt tilrettelagt. Benker er satt ut underveis for en pust i bakken – eller for å kunne nyte utsikten. Og hvilken utsikt! Her har du nærkontakt med sjøen mens Holmenkollen ruver i det fjerne. Med de fine turveiene og sjøutsikten er Ljanskollen Oslo sørs motstykke til Bygdøy i vest.

22 C9 Paviljongen, en bit av fortidens storhet

Ved vannkanten i Hvervenbukta ligger en vakker paviljong. Den ble bygd på midten av 1700-tallet og tilhørte storgården Stubljan. På 1700-tallet var Stubljan eid av en rekke personer fra Christianias elite. Plankeadel har de litt nedsettende blitt kalt, fordi de tjente seg rike på trelasteksport. Stubljan var hovedsakelig en sommerbolig. Om sommeren ble gjester rodd over fra Christiania for å delta i festlige lag på gården. De gikk i land ved paviljongen, som fungerte som lysthus. Her ble de traktert med vin eller tidens nye motedrikk, te. Og kanskje fikk gjestene en salutt, for under Stubljans storhetstid ble fire bronsekanoner, som var plassert på en høyde, avfyrt ved høytidelige og festlige anledninger. Hovedbygningen brant i 1913, men paviljongen står der ennå.

23 D10 Søndre Aas gård, besøksgården

Søndre Aas gård var en av mange melkegårder i Oslo. Melk ble kjørt ut med hest og vogn til folk i området – kundene satte ut tomme spann som så ble levert fulle av ferisk melk. Oslo kommune eksproprierte gården i 1970 for å gjøre plass til den storslåtte boligutbyggingen på Holmlia. Det ble diskutert om gården skulle rives, men ildsjeler mente at den heller burde brukes til forebyggende tiltak i den nye bydelen. Ildsjelene vant fram, og Søndre Aas gård ble miljøsenter og besøksgård. Hovedbygningen fra 1860 er bygd i sveitserstil, og gården er en av få akergårder som ligger i et intakt jordbrukslandskap. Gården ligger i Rosenholmveien 11.

24 D9/10 Holmlia, med et upassende navn

Hvordan endte vi opp med navnet Holmlia? I 1932 skulle det bygges en ny stasjon på Østfoldbanen, ved den gamle gården Holm, som lå i krysset mellom Holmlaveien/Rosenholmveien. Men «Holm stasjon» var allerede i bruk på Vestfoldbanen. Og å kalle stasjonen «Lia stasjon», etter husmannsplassen rett ved stasjonen, passet ikke. I stedet slo man navnene sammen til «Holmlia stasjon». Holmlia var først bare et stasjonsnavn, men da storutbyggingen i Søndre Nordstrand startet, hadde det rukket å bli et naturlig områdenavn – slik det er i dag.

25 D9 Holmlia før utbyggingen

Holmlia var en av de siste bydelene som ble bygd ut i Oslo. De første blokkene ble satt opp i 1950-årene, men den virkelige utbyggingen kom ikke i gang før i 70-årene. Liv Finstad forteller om Holmlia da området ennå var landlig og uberørt: «Skogen mellom Holmlia og sjøen var et paradis, og vakrere område tror jeg knapt fantes rundt Oslofjorden. Her var vakre stier, åpne små sletter og, ikke å forglemme, bærskogen på furumoene. (...) Fjellet over svømmehallen kalte vi 'høyden'. I påsken pleide vi å dra dit med kaffe og mat. (...) Lite visste vi den gangen at det under oss skulle bli bygd et enormt idretts- og svømmeanlegg inne i fjellet.» Selv om mye er endret, er Holmlia fremdeles en grønn bydel med nærhet til både skog og fjord. Holmlia bad, der fjellet «høyden» lå, har adresse Holmlia Senter vei 34.

26 G6 Tyskere og flyktninger ved Skullerud

Skullerud gård ble okkupert av tyskerne under andre verdenskrig. En viss form for sameksistens ble opprettet, og tyskerne fikk kun lov til å benytte utmarka, hvor de gravde skyttergraver og bygde en skytebane. Det tyskerne på Skullerud gård ikke visste, var at norske motstandsfolk opererte rett foran nesen deres. Milorg, den militære motstandsbevegelsen, holdt til i Østmarka, og området der Skullerudstua ligger, var utgangspunktet for «flyktningruta» gjennom Østmarka til Sverige. Herfra kom 250–300 flyktninger seg trygt over til Sverige.

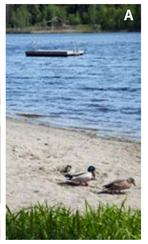

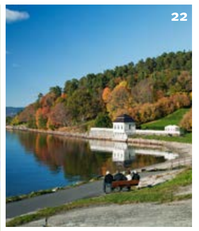

3. Utsikt fra Ekebergrestauranten. Foto: Espen Brattie.
A. Stensrudtjern badeplass. Foto: Svein Grønvold.
14. Ulvøybrua.
21. Turvei, Ljanskollen. Foto: Svein Grønvold.
14. Badebrygge, Ormøya. Foto: Eivind Røhne.
B. Bråten badeplass, Nøklevann. Foto: Espen Brattie.
6. Dragehode. Foto: Bård Bredesen, Naturarkivet.
22. Paviljongen, Hvervenbukta. Foto: Svein Grønvold.

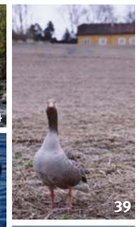

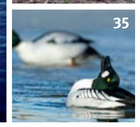

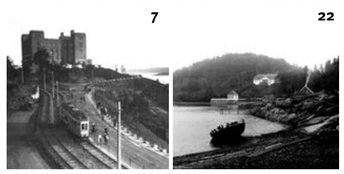

3. Sjømannsskolen sett fra fjorden. Bleikøya i forgrunnen. Foto: Espen Brattie.
21. Turveien på Ljanskollen er universelt tilrettelagt. Foto: Svein Grønvold.
44. Turvei, Svartdalen. Foto: Svein Grønvold.
39. Grågås, Østensjø gård.
35. Vårkurtise, Østensjøvannet.
24. Holmlia torg. Foto: Eivind Røhne.
9. Arctanderbyen, Ekeberg.
34. Østensjøvannet.
14. Ormsundbrua.

27 F6 Sagbruket på Skullerud

På 1500-tallet kom oppgangssaga eller vass-saga til Norge. Dette var et sagblad som ble drevet av et vannhjul. Tidligere hadde man lagd bord og planker ved å kløyve og hugge til tømmerstokker med kile og øks, noe som var mer tidkrevende og ga færre bord per tømmerstokk. Oppgangssaga gjorde det langt enklere å utnytte landets store tømmerressurser. Også i Ljansela ble det bygd sager, men siden det var liten vannføring i elva, var dette hovedsakelig sager som kunne brukes ved flom. Sagdammen ble bygd for å bøte på dette problemet. Ved å lage et vannreservoar, Sagdammen, kunne sagmesteren sørge for mer stabil vanntilgang. Ved Sagdammen står sagmesterens bolig, Sagstua. Den brant i 1999, men er restaurert og brukes i dag som opplæringssted for distriktets barn.

28 E7 Ljanselva, uberørt og vernet

Ljanselva strekker seg 15 kilometer fra Østmarka til Fiskevollbukta og er ei av Oslos mest uberørte elver. Elva er vernet i et 100 meter bredt belte. Slike grønne elvebelter er viktige å ta vare på – her finner dyrene skjulesteder, mat og ro. Det er ikke noen overdrivelse å si at grønne elvebelter gir et variert fuglekor. En vårdag langs Ljanselva kan vi i det ene øyeblikket lytte til rødstrupens vemodige sang, i det neste øyeblikket tar bokfinken over som førstesolist, og kanskje blander en flaggspett seg inn i sangen og bruker nærmeste lysstolpe til å tromme til seg det motsatte kjønn. Langs Ljanselva er det verdt å merke seg det store antallet flaggermus, spurver og hakkespetter. I tillegg er det natursti fra sjøen til Rustadsaga. Hva mer kan man ønske seg? Elva er så heldig at lokale skoleklasser har adoptert hver sin bit av den, som del av prosjektet for Ljanselva miljøpark.

29 E8 Kongeveien til byen

Den frederikshaldske kongevei var innfartsveien til byen sørfra helt fram til Mosseveien ble bygd på midten av 1800-tallet. Kongeveien gikk opp de bratte bakkene til Ekeberg, over Nordstrandsplatået og videre til Frederikshald (Halden). Ved Ljabru krysser veien Ljanselva over ei steinbru. Brua er over 200 år gammel, men tåler trafikkbelastningen fra moderne biltrafikk. Selv om Kongeveien var en av hovedveiene i landet, var den lenge kun ridevei. Først på midten av 1700-tallet kunne man kjøre her med hest og vogn. Å bo langs en hovedvei kunne være en belastning. Bøndene var pålagt å utføre veiarbeid, og de hadde plikt til å skysse embetsmenn gratis. Enkelte var postbønder og måtte frakte posten et bestemt stykke én gang i uka. Veien var imidlertid ikke bare en ulempe. Med de veifarende kom nyheter, varer og muligheter til å tjene en slant på salg til de reisende.

30 D8 Liadalens kruttverk, Ljans store skrekk

I 1855 ble det anlagt et kruttverk i Liadalen, og et lite industrisamfunn vokste fram langs Ljanselva. På det meste var femten mann ansatt ved selve verket, mens arbeidernes koner jobbet med å pakke kruttet. Vannkraften fra elva ble brukt i kruttproduksjonen, men å legge et kruttverk her hadde også andre fordeler: Den høye luftfuktigheten i Liadalen skulle begrense eksplosjonsfaren. Likevel gikk kruttverket til himmels en mainatt i 1884. To menn omkom, og smellet var så høyt at folk helt ute i Bærum ble vekket. Verket ble aldri gjenåpnet, men deler av grunnmuren står fortsatt ved elva.

31 D8 Ljansviadukten, fra ingeniørbragd til skrapjern

I 1874 begynte byggingen av Smålensbanen, senere kalt Østfoldbanen, som var jernbanen fra Kristiania til Østfold. Med jernbaneforbindelse til byen ble det enklere å bosette seg på Nordstrand og Ljan. Smålensbanens tekniske vidunder var brua over Liadalen, Ljansviadukten. Da brua var ferdig, kunne bylolket ta dampskip hit ut på søndagene for å beundre denne «smukke» bru. Etter at jernbanens rute ble lagt om, var det ikke lenger bruk for brua, og Ljansviadukten ble kjøpt av Christiania Spigerverk som skrapmetall. Brua ble sprengt, men fortsatt kan vi se rester av pilarene.

32 F10 Buddhismen på Bjørndal

På Bjørndal står Norges første stupa, reist i 2004 av buddhistsenteret Karma Tashi Ling. Stupaen er elleve meter høy, veier hele 110 tonn og er en kuppelformet bygning i tibetansk stil. Stupaen er et fredsmonument tilegnet den 14. Dalai Lama.

33 F8 Mortensrud, ung bydel på gammel grunn

Mortensrud var ett av de siste store områdene som ble utbygd i Oslo. Utbyggingen startet ikke før i midten av 1980-årene, med T-bane i 1998 og kjøpesenter året etter. Derfor lå Mortensrud gård her relativt uforstyrret fram til 1985. Gårdens historie går tilbake til 1600-tallet, da den tilhørte Oslo Hospital. Flere bygninger er godt bevart, og i dag er gården aktivitetssenter for Røde Kors. Mortensrud gård ligger i Enebakkveien 806. Ikke langt unna står en moderne og prisbelønt kirke bygd i skifer, tre, glass og stål – Mortensrud kirke fra 2002. Kirken har innvendige hager, berg som stikker opp av kirkegulvet og en av landets største kirkeklokker. Altertavla består av tre steiner; en fra Berlinmuren, en fra Jerusalem og en fra Robben Island, hvor Nelson Mandela satt i fangenskap. Kirken er omtalt som en av Norges vakreste.

34 E5 Lambertseter, boliger til folket!

Etter krigen var det stor boligmangel i Oslo. Løsningen var storslitte utbygginger i det som tidligere hadde vært jordbruksområder. Tanken bak drabantbyene var å skape et selvforsynt samfunn som hadde alt unntatt arbeidsplasser. De skulle være byens «ytre stjerne», en drabant. Derav betegnelsen drabantby. Den første drabantbyen var Lambertseter, deretter fulgte Manglerud, Bøler og Oppsal/Skøyen. Utbyggingen av Lambertseter tok for alvor til i 1951, og allerede året etter begynte folk å flytte inn. Innflytterne betalte mellom 3000 og 7000 kroner i innskudd. Dette mente mange var mye penger, og Lambertseter fikk kallenavnet Grautbyen: Her var det så dyrt å bo at man måtte nøye seg med graut til middag. De første årene etter utbyggingen var området uferdig. Det fantes ikke butikker, skoler, lekeplasser, telefon eller T-bane. Ressursene var knappe, og det ble stilt strenge krav til plassutnyttelse. For å få badekar måtte du ha legeattest! Standarden var dusj, som var mer plasseffektivt.

35 F3 Østensjøvannet, drama med fjær

Året rundt er Østensjøvannet tumleplass for utallige fuglearter, men det er om våren fuglene byr på sitt mest spektakulære show. I mars–april viser hannene fram forfjærende kunster. Legg merke til kvinanda som kaster hodet bakover, eller toppdykkeren som bretter ut sin hodevifte og byr partneren på en sivbit. Jaging av konkurrenter og slåsskamper hører også med til fuglenes vårspill. Den svarte sothona er «champion» i sin klasse. Den tåler ikke konkurrenter i nærheten og flakser så kjapt etter dem at den nærmest går på vannet. Ved Østensjøvannet er det bygd flere fugleøyer som er oppkalt etter Thor Heyerdals reiser, blant annet øya Tonga sørøst i vannet. Siden 1992 har Østensjøvannet vært vernet som naturreservat.

36 E/F3 Husholdningsskolen på Abildsø gård

På vestsiden av Østensjøvannet ligger Abildsø gård. I slutten av 1840-årene ble Norges andre landbruksskole drevet på gården, og i 1865 grunnla Minna Wetlesen landets – og Europas – første husholdningsskole her. Skolen het «Husholdningsskole for unge Piger hovedsagelig af Bondestanden». På husholdningsskolen skulle unge piker lære å bli gode husmødre, og det ble undervist i husstell, matlaging, stell av husdyr, regning og norsk.

37 F3 Tallberget, utsikt over Østensjøvannet

Vest for Østensjøvannet ligger Tallberget, som er et flott utsiktspunkt. På norrønt betyr «tall» furu, så stedet heter egentlig Furuberget. På toppen er det flere fredete graver (gravrøyser) fra jernalderen (500 f.Kr.–1050 e.Kr.). Ei gravrøys består av mange fine steiner lagt sammen, og den største gropa har en diameter på hele 16 meter. Gravene har blitt røvet, steinene er borte og bare gropene er igjen.

38 F2 Isskjæring på Østensjøvannet

Om vinteren er Østensjøvannet et travelt sted, med både istiske og skøyting. Slik var det tidligere også, selv om aktivitetene var noe annerledes. Inntil Bjerkebanen ble anlagt, var Østensjøvannet travbane, og vannet ble brukt til isskjæring. Å skjære is var hardt arbeid, men ga verdifulle ekstrainntekter. Med store sager skar man ut isblokker som så ble oppbevart i isolerende sagflis i ishus rundt vannet. Isen ble solgt til bryggerier, meierier, forretninger og privatpersoner. I 1920-årene var vannkvaliteten så dårlig at det ble slutt på isproduksjonen ved Østensjøvannet.

39 F3 Østensjø, gården ved vannet

Østensjø er ett av de eldste gårdsbrukene i distriktet og en av få akergårder som ikke ble fraflyttet etter Svartedauden. Gården Østensjø og Østensjøvannet er nært knyttet sammen, også i navnet. Østensjø betyr «østenfor sjøen». Beliggenheten ga navn til gården, deretter ga gården navn til vannet. I 1656 ble gården delt i to, Søndre og Nordre Østensjø. Gårdene representerer to ulike arkitekturtyper fra 1800-tallet. Søndre ble bygd i empirestil, mens Nordre ble reist i sveitserstil. De to gårdene ligger ved siden av hverandre på østsiden av vannet, og de fleste gårdsbygningene er bevart. Legg spesielt merke til Søndre Østensjos låve, som er fra 1814 og en av Oslos eldste bevarte driftsbygninger. Det var husdyrhold her fram til 1963. I motsetning til de fleste andre gårdsbrukene i Oslo, er østensjogårdene fremdeles omgitt av jordbrukslandskap.

40 G5 Stabburet på Rustad gård

Blant lavblokker finner du den godt bevarte Rustad gård fra 1872. Under gården lå husmannsplassene Hullet, Guldsmeden, Katisa og to plasser som het Ødegården, kjente navn i Østmarka. Fra 1916 var gården såkalt «skiftefjøs». Kuene ble hyppig skiftet ut, slik at det alltid var gode melkekyr på gården. Hver onsdag måtte bonden ned til Kutorje (ved dagens Grønlands torg) for å selge og kjøpe kuer. Morgen og ettermiddag kjørte melkekaren ut melk til områdene rundt. Hovedbygning, drengestue og stabbur er bevart. Stabburet rommet mat, klær og korn, og symboliserte gjerne gårdens rikdom. Et stort og vakkert stabbur signaliserte en stor gård. Ta en ekstra titt på stabburet på Rustad, som regnes som ett av de vakreste i gamle Aker. Boligstrøket rundt har navn etter gården, som ligger i Rustadgrenda 28.

41 G4 Drømmen på Bøler

«Drømmen var endelig gått i oppfyllelse. Fulle av forundra og samtidig skeptisk forventning mønstra foreldra våre de svære kolossene vi skulle bo i. Her hadde granskau og kornåkre sust for seg sjøl i all tid.» Drabantbyen på Bøler sto ferdig i 1959, som en av de første i Oslo. De tre 12-etasjers høyhusene i Bølerlia 6–10 var omdiskuterte, og livet i dem er meget godt skildret i en trilogi av Tove Nilsen. Bøler er dessuten en av våre mest naturrike drabantbyer, midt i smørøyet mellom Østensjøvannet og Østmarka.

42 F1 Christinedal, det særegne huset på Høyenhall

I enden av en blindvei i Harry Fetts vei 10 ligger villaen Christinedal. Huset har et uvanlig utseende og ble tegnet av huseieren selv, Eduard Fett, som eide Høyenhall fabrikker. Dette var landets eldste takpappfabrikk, som på det meste hadde 200 ansatte. Ikke rart fabrikkeieren måtte ha et staselig hus! Sønnen Harry var Norges første riksantikvar, og det er ham gaten er oppkalt etter. Harry Fett gjorde huset til et kultursentrum og fikk anlagt en mosaikkterrasse i hagen. Terrassen